

Tomasz Gałkowski

"I giudizi nella Chiesa. Il processo contenzioso e il processo matrimoniale", Milano 1998 : [recenzja]

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawnohistoryczny 42/1-2, 282-285

1999

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Gruppo Italiano Docenti di Canonico (a cura)
I grudizi nella Chiesa
Il processo contenzioso e il processo matrimoniale
Quaderni della Mendola, Glossa, Milano 1998, ss. 299

XXIV spotkanie studyjne Włoskiej Grupy Wykładowców Prawa Kanonicznego, które odbyło się w dniach 30 czerwca – 4 lutego 1997 r. poświęcone było prawu procesowemu w Kościele. Owocem prac jest kolejny szósty tom serii *Quaderni della Mendola*, który zawiera wygłoszone podczas spotkania referaty. Ze względu na obszerność materiału prawa procesowego spotkanie było poświęcone jedynie procesowi spornemu i małżeńskiemu. Następne spotkanie, według ustalonego schematu, powinno być poświęcone pozostałym procesom i procedurom specjalnym.

Prawo procesowe istniejące w Kościele jest jednym z instrumentów, które Kościół ma do dyspozycji w celu zapewnienia sprawiedliwości tam, gdzie powstają wątpliwości i kontrowersje dotyczące praw czy faktów posiadających znaczenie dla wspólnoty wierzących. Autorzy referatów podejmują próbę „przełożenia” na język kanonistyki soborowej refleksji dotyczącej tajemnicy Kościoła wraz z proklamacją podstawowych praw i obowiązków wszystkich wierzących. Tym razem sięgają do prawa procesowego, aby ukazać jego rolę w procesie gwarantowania sprawiedliwości i jedności w Kościele. Prawo procesowe będąc jedynie jednym z instrumentów tejże gwarancji zachowuje, z jednej strony, wymagania techniczne charakterystyczne dla dziedziny prawa procesowego, a z drugiej strony, nie może zatracić perspektywy Ludu Bożego, któremu służy w celu zapewnienia jedności wiary oraz wierności ewangelii, dbając o jego zgodne współzycie.

Większość procesów, które toczą się przed trybunałami kościelnymi dotyczy spraw małżeńskich o stwierdzenie nieważności zawartego związku małżeńskiego. Autorzy jednak świadomie unikają jedynie tej problematyki, koncentrując swoje referaty zgodnie z systematyką kodeksową Księgi VII k.p.k. Pragną dać ogólne spojrzenie na całość prawa procesowego, aby tematyki procesów małżeńskich nie sprowadzać do paradigmatu całości prawa procesowego. Dlatego też większość referatów poświęcona jest zwykłemu procesowi spornemu, który jest dla prawodawcy modelem i punktem odniesienia dla pozostałych procedur sądowych.

Wydanie książkowe obejmuje dwanaście referatów. Zgodnie ze schematem spotkań pierwszy referat posiada zawsze charakter ogólności. Wychodzi temu naprzeciw Z. Grocholewski (*Principi ispiratori del libro VII del CIC*) prezentując jedynie zasady, zgodnie z zakreśloną tematyką spotkania, dotyczące procesów sądowych, pozostawiając te, które odnoszą się do procedury i procesów administracyjnych. Czyni to w oparciu założenia będące inspiracją całej księgi VII. Wśród nich wlicza trzy fundamentalne (centralizacja władzy sądowej papieża i biskupa diecezjalnego, cen-

tralny aspekt koncepcji pewności moralnej, preferowanie rozwiązań pozasądowych) oraz sześć innych, posiadających niezbywalne znaczenie, które krótko prezentuje. Wydaje się, że celem nie jest pogłębienie znaczenia poszczególnych zasad ze względu na ich krótkie przedstawienie, choć Autor nie unika prezentacji innych autorów, lecz ich zaprezentowanie, aby w ten sposób można było mieć przegląd całości i zrozumieć działalność procesową Kościoła. Następne referaty dotyczyły wybranych zagadnień szczegółowych. Prezentację rozpoczyna J. Llobel (*Introduzione della causa*) poruszając jedynie te kwestie dotyczące fazy wstępnej i zawiązania sporu, które pozostają nadal niejasne, powodując niejednoznaczność interpretacji. W kilku punktach rozprawia się z propozycją możliwości dochodzenia do stwierdzenia nieważności zawarcia sakramentu małżeństwa na drodze pozasądowej. Jako jedną z propozycji sprawniejszego dochodzenia do stwierdzenia ważności czy nieważności małżeństwa Autor sugeruje instytucję jurysdykcji wolontaryjnej (*giurisdizione volontaria*), która znana jest z Dekretów. Następnie swoją uwagę koncentruje na kwestiach związanych z kompetentnym forum, skargą powodową i ustaleniem sporu. P. Bianchi (*Le prove: a) dichiarazioni delle parti; b) presunzioni; c) perizie*) podejmuje otwarte problemy nierozwiązane przez normatywne rozstrzygnięcia, które pojawiają się przy zbieraniu materiału dowodowego. P. Pavanello (*Il promotore di giustizia e il difensore del vincolo*) broni w swoim wystąpieniu konieczności obecności obrońcy węzła małżeńskiego i promotora sprawiedliwości jako dwóch figur nierozłącznie związanych z samym istnieniem procesu kanonicznego. Sprzeciwia się więc głosom, które ukazują ich zbyteczność, ukazując jednocześnie ich rolę na płaszczyźnie ochrony dobra publicznego Kościoła i praw wierzących. V. Adriano (*Avvocati e procuratori nell'ordinamento canonico*) poświęca swoje wystąpienie figurom adwokata i prokuratora, którym to doktryna kanonistyczna poświęciła jak dotąd mało miejsca, czego symptomem jest ich nieznacząca obecność w k.p.k. D. Mogavero (*I pronunciamenti del giudice*) analizuje różnego rodzaju formy działalności sędziego podczas całości procesu. Szczegółowo zatrzymuje się nad następującymi kwestiami: sama figura sędziego, sentencje i dekry, pewność moralna, zgodność postępowania sędziego z ustaloną wątpliwością (kann. 1611,1 i 1513 § 1 w odniesieniu do kan. 1504,1 oraz w ścisłej zależności z kan. 1620,4,8), uzasadnienie. Autorowi w całości swojego wystąpienia zależy bardzo na ukazaniu figury sędziego, który spełniając swoje obowiązki ukazuje charakter pastoralny sądownictwa kościelnego. Stąd też podkreśla na pierwszym miejscu charakter służby oraz wolności w przeciwieństwie wykorzystywania siły i przewagi. W mniejszym stopniu Autor zastanawia się nad kwestiami spornymi czy do końca niejasnymi, a dotyczącymi poruszanej problematyki, jak to czynili jego poprzednicy. P. Urso (*L'impugnazione della sentenza*) w wystąpieniu poświęconym zaskarżeniu wyroku analizuje trzy wybrane kwestie: podmioty posiadające władzę zaskarżenia, kompetentne forum na którym można zaskarżyć wyrok, przedmiot zaskarżenia. Autor

jasno ukazuje niektóre nieścisłości w sformułowaniach kodeksowych, które są przeciwne innym szczegółowym rozwiązaniom (np. kan. 1629,2 w sprzeczności z art. 58, §2 Regulaminów Sygnatury Apostolskiej). G. P. M o n t i n i (*L'unità della giurisprudenza: Segnatura Apostolica e Rota Romana*) zastanawia się w referacie jedynie nad wkładem jaki wnoszą Sygnatura Apostolska i Rota Rzymska na rzecz jedności całej jurysprudencji kościelnej. Nie tylko artykuł, ale i działalność tych dwóch trybunałów na rzecz jedności jurysprudencji jest ostatnimi laty sprowokowana przez sytuację jaka wytworzyła się w U.S.A. ze względu – jak to Autor określa – na uprzywilejowane przepisy prawa procesowego. Ale nie tylko. Autor odwołuje się do praktyki trybunałów włoskich, do których przedostała się praktyka trybunałów amerykańskich, zwłaszcza dotycząca orzekania nieważności małżeństwa w oparciu o kan. 1097 § 1. Punktem wyjścia rozważań jest art. 126 *Pastor Bonus* oraz allokucje Ojca św. do Roty Rzymskiej. Swoje rozważania Autor konkluduje ciekawymi wnioskami ukazując jednocześnie oczekiwania nowych norm regulujących działalność Sygnatury Apostolskiej, aby w ten sposób można było określić linie rozwojowe Najwyższego Trybunału na rzecz unifikacji i jedności jurysprudencji kościelnej. P. M o n e t a (*Riserva di giurisdizione e delibazione delle sentenze ecclesiastiche matrimoniali. Recenti sviluppi dottrinali e giurisprudenziali*) analizuje sytuację powstałą z konkordatu pomiędzy Stolicą Apostolską a Republiką Włoską w 1984 r., która dotyczy zarezerwowanej jurysdykcji w sprawach o stwierdzenie nieważności małżeństwa trybunałom kościelnym. Jest to sytuacja wzbudzająca wiele dyskusji i radykalnie przeciwnych ocen. Otóż konkordat ogranicza się jedynie do uznania skutków cywilnych nieważności małżeństwa stwierdzonej przez trybunał kościelny, ale milczy na temat ewentualnej obecności ich zarezerwowanej jurysdykcji, inaczej niż konkordat z 1929 r., który takie zarezerwowanie wyraźnie stwierdzał. Po upływie kilkunastu lat od wejścia w życie konkordatu, problem rezerwacji jurysdykcji nie doczekał się jednoznacznego rozwiązania zwłaszcza wobec przeciwnych wypowiedzi najwyższych włoskich organów państwowych odpowiedzialnych za działalność sądową. A. S c a s s o (*Equità canonica ed esercizio della funzione giudiziaria. Riflessioni sul recente magistero pontificio*) ilustruje syntetycznie w swojej wypowiedzi rolę i wagę jaką odgrywa słuszność kanoniczna w wykonywaniu władzy sądowniczej w Kościele. Czyni to poprzez analizę kanonów k.p.k. z 1917 i 1983 r. odwołujących się bezpośrednio do słuszności prawnej, by następnie przejść do analizy doktrynalnej słuszności i działalności sądowniczej i zakończyć rozważania ukazując w wypowiedziach papieskich konieczność odwołania się do tej zasady. Dopełnieniem całości zebranych w formie książkowej referatów jest zamieszczenie Norm dotyczących administracji w trybunałach kościelnych (*Norme circa il regime amministrativo dei Tribunali Ecclesiastici regionali italiani e l'attività di patrocinio svolta presso gli stessi*) wydanych przez Konferencję Episkopatu Włoch 18 marca 1997 r. Komentarzem do tych norm jest zamieszczone wystąpienie F. C o c c o p a l m e r i o,

(Punti qualificanti delle Norme della Conferenza Episcopale Italiana), który podkreśla ich znaczenie oraz zauważa, że jest to tylko początek, który wymaga doświadczenia oraz aplikacji. Dlatego zostały zatwierdzone *ad experimentum* na okres trzech lat i z pewnością doczekają się niejednej modyfikacji i uzupełnienia.

Materiał zamieszczony w zbiorze jest interesujący ze względu na sposób prezentacji poprzez ukazanie problemów, jakie pojawiają się w sprawowaniu władzy sądowniczej w Kościele. Ukazuje to, że prawo kościelne ulega stałej zmianie prowokowanej potrzebami wspólnoty wierzących i nie pozostaje martwą literą. Jego celem jest służba sprawiedliwości we wspólnocie wierzących. Uczyni temu zadość o ile nie będzie się wzorować na pierwszym miejscu na rozwiązaniach „technicznych” pozostając jednocześnie instrumentem do osiągnięcia praktycznego celu na niekorzyść prawdy i sprawiedliwości.

O. Tomasz Gałkowski, C.P.